

LR Seimo Pirmininkei Viktorijai Čmilytei-Nielsen
LR Seimo nariams

Siunčiama tik el. Paštu

KONFERENCIJOS „AR LIETUVA DĖL STAMBULO KONVENCIJOS LIKS EUROPOS PAKRAŠTYJE?“ REZOLIUCIJA

2023-06-20
Vilnius

Lietuvos Respublika Europos Tarybos konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo, dar vadinama Stambulo konvencija (toliau – Konvencija), pasirašė 2013 m. birželio 7 d. Praėjus dešimčiai metų po Konvencijos pasirašymo, LR Seimas iki šiol jos neratifikavo.

Nemaža dalis Lietuvos politinių partijų lyderių ir politikų yra ne kartą viešai palaikę Stambulo konvencijos ratifikavimo būtinybę ir joje numatytų priemonių įgyvendinimą Lietuvoje, tačiau Konvencijos ratifikavimas užstrigo dezinformacijos ir demagogijos spąstuose.

Minint Lietuvos pasirašymo dešimtmetį, raginame LR Seimą imtis iniciatyvos, kreiptis į LR Konstitucinį Teismą su prašymu įvertinti Stambulo konvencijos atitiktį LR Konstitucijai. Toks LR Konstitucinio Teismo įvertinimas visuomenei nešališkai ir kompetentingai atsakytų į klausimą, kokie yra šios Konvencijos tikslai ir turinys.

2011 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą. Jam įsigaliojus, pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje (toliau – SAA) padaugėjo kelis kartus: 2012 m. užregistruoti 18 268 pranešimai, 2019 m. – 53 075, 2021 m. – 55 814¹ pranešimų apie galimą SAA, t. y. vidutiniškai po 160 pranešimų kasdien arba po 1 pranešimą kas 10 min.

Smurtas artimoje aplinkoje sudaro maždaug penktadalį visų nusikaltimų Lietuvoje. 2020 m. dėl galimo SAA pradėti 7126 ikiteisminiai tyrimai, t.y. 12 proc. nuo pranešimų skaičiaus, 2021 m. – 5801, t.y. 10 proc. nuo pranešimų skaičiaus. Dauguma ikiteisminių tyrimų pradedami tik fizinio SAA atvejais, kas reiškia, kad psichologinį, seksualinį, ekonominį SAA patyrę asmenys vis dar nesulaukia apsaugos, o neretai ir pagalbos.

2022 m. reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa² parodė, kad:

- 20 proc. Lietuvos gyventojų (24 proc. moterų ir 14 proc. vyrų) prisipažino patyrę SAA;
- Moterys SAA dažniausiai patiria nuo esamų ar buvusių sutuoktinių ar sugyventinių (80 proc.), vyrai – nuo tėvų (48 proc.);

¹ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=021e7b73-4047-4cf2-8937-ce4781f4b0ec#/>

² <https://www.specializuotospagalboscentras.lt/tyrimai/>

- Pagalbos niekur nesikreipė net 59 proc. SAA patyrusių ar patiriančių asmenų, į policijos pareigūnus kreipėsi tik 17 proc.;

Šie skaičiai rodo, kad visuomenės sąmoningumas ir nepakantumas smurtui didėja, tačiau esamų teisės aktų ir priemonių neužtenka, norint užtikrinti smurtą patiriančių žmonių saugumą ir smurtautojų atsakomybę. Kovoiant su smurtiniu elgesiu būtina šalinti jo priežastis.

Stambulo konvencija – išsamiausia tarptautinė sutartis, kuri įpareigoja valstybes-konvencijos nares imtis sisteminių priemonių ir efektyviai kovoti su smurtu prieš moteris tiek artimoje aplinkoje, tiek ir viešojoje erdvėje, taip pat pripažįsta smurtą prieš moteris rimtu žmogaus teisių pažeidimu. Pagrindinės keturios Konvencijos reguliavimo sritys yra smurto prevencija, nukentėjusių asmenų apsauga, smurtautojų atsakomybė bei veiksmų koordinavimas. Konvenciją jau **ratifikavo 37 Europos valstybės**. Šių metų gegužės 10 d. Stambulo konvenciją ratifikavo ir Europos Parlamentas.

Nors Stambulo konvencija yra regioninė sutartis, prie kurios gali prisijungti tik Europos Tarybos narės, tačiau Konvencijos keliamų standartų svarba pripažįstama ir pasauliniuose formatuose, o delsimas ratifikuoti Stambulo konvenciją jau yra tapęs ir tarptautinių žmogaus teisių įgyvendinimo stebėsenos mechanizmų objektu.

Dar 2016 m., Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos vykdomos visuotinės periodinės peržiūros antrojo ciklo metu Lietuvai buvo pateikta rekomendacija ratifikuoti Stambulo konvenciją. Šalis šią rekomendaciją priėmė, tačiau savo priimtų įsipareigojimų neįgyvendino. Todėl 2022 m., vykdant trečiojo ciklo visuotinę periodinę peržiūrą, Lietuva sulaukė pakartotinio raginimo ratifikuoti Stambulo konvenciją iš 20 šalių. Rekomendacija Lietuvai pagaliau ratifikuoti Stambulo konvencija atkartota ir Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo bei Jungtinių Tautų Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komitetų rekomendacijose.

2017 m. per septyniasdešimt žmogaus teisių srityje veikiančių organizacijų kreipėsi į tuometinius valstybės vadovus ir LR Seimo narius, ragindamos išsklaidyti visuomenėje kurstomas baimes, ratifikuoti Stambulo konvenciją, perkelti jos nuostatas į Lietuvos teisinę sistemą ir kasdienes atsakingų institucijų bei organizacijų praktikas, tokiu būdu siunčiant aiškų signalą visuomenei, kad smurtas prieš moteris yra nepriimtinas ir su juo bus kovojama visomis esamomis priemonėmis.

Vis dėlto Konvencijos ratifikavimas nepajudėjo iš mirties taško. Priešingai, 2021 m. dalis politikų, religinių lyderių ir visuomeninių organizacijų įsijungė į aktyvią kampaniją, nukreiptą prieš Stambulo konvencijos ratifikavimą, atkartodamos kitose šalyse panašių dezinformacijos kampanijų metu skleistą melagingą informaciją.

Kaip parodė 2021 m. pavišintas Europos parlamentinio forumo seksualinių ir reprodukcinų teisių klausimais tyrimas³, melagingi naratyvai apie Stambulo konvenciją ir kitus su lyčių lygybe susijusius klausimus, formuoti pasitelkiant ir Rusijos oligarchų pinigus. Skaičiuojama, kad per pastarąjį dešimtį Rusijos oligarchai skyrė mažiausiai 200 milijonų dolerių

³<https://www.epfweb.org/sites/default/files/2021-06/Tip%20of%20the%20Iceberg%20June%202021%20Final.pdf>

vadinamosioms *antigenderinėms* organizacijoms Europoje. Tyrime taip pat pažymima, kad ši suma yra tik ledkalnio viršūnė ir greičiausiai yra gerokai didesnė, nes susekti išplautų pinigų srautus ar Rusijos valstybinių agentūrų leidžiamas lėšas – sudėtinga.

Suprasdama tiek Rusijos federacijos siekį skaldyti kaimyninių valstybių visuomenes, stiprinant antidemokratinį judėjimą, kovojančius prieš žmogaus teisių apsaugos stiprinimą, tiek kovos su smurtu prieš moteris svarbą, 2022 m. birželį Stambulo konvenciją ratifikavo Ukraina.

Todėl mes, šios konferencijos dalyviai, bei nevyriausybinės organizacijos, veikiančios žmogaus teisių srityje, prašome rimtai vertinti epideminį smurto prieš moteris mastą Lietuvoje, bei geopolitines aplinkybes, kuriose Lietuva yra atsidūrusi, ir raginame LR Seimo narius pasinaudoti LR Konstitucijoje suteiktais įgaliojimais ir kreiptis į LR Konstitucinį Teismą, prašant įvertinti Stambulo konvencijos atitiktį LR Konstitucijai ir išaiškinti visuomenei, kokie yra šios Konvencijos tikslai.

Rezoliucija inicijavo:

Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija, vadovė Jurgita Cinskienė.

LMTJA vienija 14 specializuotos kompleksinės pagalbos centrų, teikiančių pagalbą asmenims, nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje visoje Lietuvoje:

- Alytaus miesto moterų krizių centras;
- Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras;
- Kauno apskrities moterų krizių centras;
- VšĮ Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras;
- Kauno moterų linija;
- Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras;
- Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyrius;
- Marijampolės apskrities moters veiklos centras;
- Raseinių krizių centras;
- Moterų informacijos centras;
- Moterų veiklos inovacijų centras;
- Moterų teisių asociacija;
- Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras;
- Telšių krizių centras;

Lietuvos žmogaus teisių centras, direktorė Jūratė Juškaitė;

Rezoliuciją palaiko:

Žmogaus teisių organizacijų koalicija, kurią sudaro:

Diversity Development Group
Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė

Lietuvos žmogaus teisių centras
Lygių galimybių plėtros centras
Nacionalinė LGBT* teisių asociacija LGL
Psichikos sveikatos perspektyvos
Romų visuomenės centras
Tolerantiško Jaunimo Asociacija
Žmogaus teisių stebėjimo institutas.

Lietuvos negalios organizacijų forumas, vienijantis 16 negalios srityje dirbančių nevyriausybių organizacijų;

Asociacija Moters teisės – visuotinės žmogaus teisės, jungianti 6 nevyriausybines organizacijas, veikiančias moterų žmogaus teisių apsaugos ir įtvirtinimo srityje, su lytimi susijusio smurto prevencijos ir pagalbos teikimo smurtą ir prievartą patiriančioms moterims srityje;

Asociacija Vilniaus Moterų namai;

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba, vienijanti 63 su jaunimu dirbančias organizacijas bei savivaldybių jaunimo organizacijų tarybas;

Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, vienijanti 22 globalaus švietimo, darnaus vystymosi tikslų, humanitarinio veiksmo srityje dirbančias organizacijas iš Lietuvos;

Nacionalinis švietimo NVO tinklas, vienijantis 23 nevyriausybines švietimo organizacijas, dirbančias ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo, aukštojo mokslo ir neformaliojo vaikų ir suaugusiųjų švietimo srityse;

VšĮ „Stebėk teises“;

VšĮ „Įvairovės ir edukacijos namai“;

Nacionalinis socialinės integracijos institutas;